תשא ג

א. אינעם פסוק[1] „ויחל משה את פני ה' אלקיו ויאמר למה ה' יחרה אפך בעמך וגו'", איז רש"י מפרש די ווערטער „למה ה' וגו'": „כלום מתקנא אלא חכם בחכם גבור בגבור".

בפשטות איז דאָ רש"י אויסן צו באַוואָרענען בפירושו — ווי מפרשים[2] זיינען מבאר: וויבאַלד אַז אידן זיינען באַגאַנגען אַזאַ האַרבן חטא — ע"ז (חטא העגל), איז דאָך מובן פאַרוואָאָס ס'איז געווען דער חרון אף — איז וואָס פרעגט משה רבינו „למה ה' יחרה אפך בעמך"?

און צוליב דער תמי', זאָגן אַנדערע מפרשי התורה[3], אַז דער מיין פון „למה" דאָ איז (ניט „פאַרוואָאָס", נאָר) „לאי"; ד.ה. משה האָט געבעטן בא דעם אויבערשטן „אל יחרה אפך בעמך". רש"י אַבער, וואָס איז מפרש פשש"מ, טייטשט אויך דאָ דעם וואָרט „למה" כפשוטו: פאַר־וואָס; דעריבער איז רש"י מפרש אַז דער טעם הטענה „למה ה' יחרה אפך" איז ווייל „כלום מתקנא אלא חכם בחכם גבור בגבור".

מען דאַרף אַבער פאַרשטיין: רש"י האָט דאָך מסביר געווען אין פ' יתרו[4],

1) פרשתנו לב, יא.

2) ראי"ם. גור"א. באר מים חיים כאן. ועוד.

3) ראה (עה"פ) דרשות ר"י אבן שועיב „ובשביל זה פי' הגאון". פי' רס"ג עה"ת (קאפח). וראה שם הערה 3. פשיטא — תרגום הסורי. וראה ראב"ע „והנה למה ה' יחרה אפך בעמך כמו אל תשחת עמך כו'". וברמב"ן „כי זאת התפלה היא אשר הזכיר במשנה תורה כו' אל תשחת עמך כו'".

4) כ, ב.

אַז דער טעם וואָס דער אויבערשטער האָט געזאָגט „אנכי ה' אלקיך" — „לשון יחיד" — איז כדי „ליתן פתחון פה למשה ללמד סניגורי' במעשה העגל וזהו שאמר למה ה' יחרה אפך בעמך לא להם צוית לא יהי' לכם אלקים אחרים אלא לי לבדי" — היינט פאַרוואָאָס זוכט רש"י דאָ אַז אַנדער הסברה אויף משה רבינו'ס טענה „למה ה' יחרה אפך בעמך"?

מען קען ניט זאָגן, אַז רש"י מיינט צו מפרש זיין דעם פסוק לויט ביידע הסברות[5] און ער ברענגט דאָ ניט די הסברה פון פ' יתרו דערפאַר ווייל ער האָט עס שוין געזאָגט פריער — וואָרום עס איז ניט מסתבר אַז רש"י זאָל דאָ בפרשתנו ביים מקור הענין אינגאַנצן ניט דערמאָנען דעם פירוש (אפילו בקיצור בלשון „ד"א" וכיו"ב) און זיך פאַרלאָזן אויף דעם וואָס ער האָט עס מפרש געווען בדרך אגב ושלא במקומו אין פ' יתרו. ובפרט אַז יענע הסברה איז אַ שטאַרקערע — זי איז שולל אינגאַנצן אַ טענה צו אידן — ניט נאָר חרון אף וואָס קומט פון מתקנא.

מוז מען זאָגן אַז די צוויי פירושים פון רש"י זיינען מבאר צוויי באַזונדערע ענינים, כדלקמן.

ב. אויך דאַרף מען פאַרשטיין:

פון פשטות לשון רש"י „כלום מתקנא אלא חכם בחכם גבור בגבור" איז מובן, אַז דער ענין פון „מתקנא", איז בשייכות

5) בראי"ם כאן „וזה וזה יכשר". ובריב"א „הרי לך פתרון המקרא בשני פנים מפי רש"י".

צו דער ע״ז גופא — און אַז טענה כלפי דעם אויבערשטן איז דאָך היפך הכבוד.

נאָכמער: די טענה „כלום מתקנא וכו׳״ איז די קשיא וואָס אגריפס (א גרי[6]) האָט געפרעגט ביי ר׳ גמליאל׳ן[7] (אויף דעם וואָס דער אויבערשטער ווערט אָנגע־רופן „א־ל קנא״[8]) און ר״ג האָט דערויף געענטפערט (מיט אַ משל) אַז דער „מתקנא״ איז ניט אין דער ע״ז, נאָר אין די עובדי ע״ז[9].

איז דאָך לפי״ז תמוה:

א) נניח אַז רש״י האָט אַ הכרח אַז „כלום מתקנא וכו׳״ איז געווען דער תוכן פון טענת משה — פֿאַרוואָס אָבער לערנט ער אַז די טענה איז געווען בנוגע דער ע״ז גופא (ווי די קשיא הנ״ל פון אגריפס), און ניט ווי דער מדרש[10] (על אתר) טייטשט אויס די טענה פון משה: „אמר רבון העולם עשו לך סיוע ואתה כועס עליהם העגל הזה שעשו יהי׳ מסייעך כו׳. אמר הקב״ה משה אף אתה טועה כמותם והלא אין בו ממש אמר לו א״כ למה אתה כועס על בניך כו׳״ — וואָס דאָס איז: (א) מער אַ לשון של כבוד; (ב) אין דעם איז מודגש נאָר דער כעס „עליהם״, „על בניך״?

ב) וויבאַלד אַז אויף דער טענה פון משה צום אויבערשטן „כלום מתקנא אלא חכם בחכם גבור בגבור״ געפינט מען ניט, בפשוטו של מקרא, קיין ענטפער, איז ניט גלאַטיק: וואָס איז דער שטורעם פון איסור ע״ז, „לא יהי׳ לך אלקים אחרים גו׳ לא תעשה גו׳״, וויבאַלד אַז זיי זיינען קיין שום מציאות ניט?

ג. אויך איז ניט מובן, פֿאַרוואָס זאָגט רש״י די צוויי ענינים: „(כלום מתקנא אלא) חכם בחכם גבור בגבור״[11]?

מ׳קען ניט זאָגן אַז דאָס איז דערפאַר וואָס אַזוי איז דער לשון אין פסוק[12] („אל יתהלל חכם בחכמתו גו׳ הגבור בגבורתו״) און אַזוי אויך אין דעם סיפור הנ״ל — ווייל:

(א) אין פסוק, און אין דעם סיפור הנ״ל, איז דאָ אויך אַ דריטער ענין „עשיר בעשרו[13] (בעשיר)״, און רש״י איז דאָס משמיט.

---

6) פרש״י במס׳ ע״ז שבהערה הבאה.

7) ע״ז נה, א. ובמכילתא יתרו כ, ה השאלה בשינוי לשון קצת. וראה הערה 9.

8) ואתחנן ד, כד. ומה שלא הקשה עה״פ בעשה״ד יתרו כ, ה — מובן בפשטות ממה שמביא גם התחלת הכתוב כי ה״א אש אוכלה הוא (דלכאורה רק על סיומו „א־ל קנא״ מקשה) — דזהו מגדיל ה„מתקנא״. ועד שקשור ב„אש אוכלה״. ולהוסיף כי ביתרו ממשיך „פוקד עון אבות על בנים גו׳״. שמפורש שה„קנא״ הוא בעובדי׳, משא״כ בואתחנן, שלא נאמר ענש לעובדי׳, ואדרבא, מדבר בגדולת ה׳ „כי ה״א אש אוכלה הוא״. אבל להעיר דגם לפנ״ז בגמרא שם (נד, ב) „שאל פלוספוס אחד את ר״ג כו׳ מפני מה מתקנא בעובדי׳ ואין מתקנא בה״ הביא הכתוב דואתחנן. ולהעיר משינוי לשון רש״י ביתרו ובואתחנן שם. ואכ״מ.

9) כן מובן מפרש״י שם ד״ה אין מתקנא „לשנוא את בעלה״. ובמכילתא מפורש זה בתוכן המענה, ע״ד תשובת ר״ג שהוזכרה בגמרא לפנ״ז „שאל פלוספוס אחד את ר״ג כו׳ מפני מה מתקנא בעובדי׳ ואין מתקנא בה״. ובמכילתא לפנינו בהשאלה „וכי יש כח בע״ז להתקנאות בה״ נזכר „שאל פלוסופוס אחד״. וראה חדא״ג שם.

10) שמו״ר פרשתנו פמ״ג, ו (בסופו). וראה שם, ז (במד״ר פ״ב, טו. פס״ר פי״א, ו). תנחומא פרשתנו כב. וראה הערה הבאה.

---

11) כ״ה ברוב הדפוסים, ובדפוס שני. אבל בדפוס ראשון ובכו״כ כת״י רש״י איתא רק „גבור בגבור״.

בפי׳ תוס׳ (הדר זקנים), ובפי׳ הרא״ש הובא תוכן מדרשים הנ״ל שבהערה שלפנ״ז. ומפרשים „כלום גבור מתקנא אלא בגבור כמוהו״.

12) ירמי׳ ט, כב.

13) וכ״כ בעקידה כאן (שער שלשה וחמשים).

(ב) כידוע באַנוצט רש"י אַ כפל (וראיכות — בכלל) דווקא ווען זיי ביידע (אַדער — די אריכות) זיינען נוגע צום פירוש פון פשוטן של כתובים — און ניט דערפאַר ווייל אַזוי איז דער לשון אין פסוק און מאמרי רז"ל.

דאַרף מען פאַרשטיין: וואָס זיינען דאָ די צוויי ענינים נוגע אין פשוטו של מקרא?

ד. דער ביאור בזה:

דער הכרח פון רש"י אויף זיין פירוש „כלום מתקנא וכו" איז פון דעם וואָס אויף די ווערטער „למה ה' וגו" (אַדער, ווי אין אַנדערע דפוסים, „למה ה' יחרה אפך"[14]) וואָס ער איז מעתיק איז ניט גלאַטיק: נאָכדעם אַז דער אויבערשטער האָט געזאָגט צו משה „ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם גו", האָט דאָך משה געדאַרפט צום אַלעם ערשטן באַווײַזענען דעם „ואכלם" און טענה"ץ „למה ה' תכלה את עמך" (וכיו"ב) און ערשט דערנאָך „למה ה' יחרה אפך", ובפועל — האָט ער פריער געטענה"ט „למה ה' יחרה" און דערנאָך — געגען „לכלותם"?

די הסברה אין דעם:

אויף דעם עצם חיוב מיתה פאַרן חטא העגל, איז ביי משה רבינו קיין קשיא ניט געווען. עס שטייט שוין פריער אין דער תורה, אַז עס זיינען דאָ כו"כ עבירות פאַר וועלכע ס'קומט דער עונש מיתה ר"ל — און מ'געפינט ניט קיין טענה ותמ" אויף דעם. און דער טעם דערפון איז מובן בפשטות: פאַר אַ האַרבער עבירה קומט אַ האַרבער עונש — מיתה ר"ל.

14) ובדפוס שני „למה ה' יחרה". ובדפוס ראשון ובכמה כתבי יד רש"י נעתק גם „בעמך". וכ"ה בראַ"ם.

די תמי' דאָ איז שייך בנוגע דעם אופן העונש — „ואכלם" — וואָס מוז זיין פאַרבונדן מיט אַ סיבה מיוחדת:

ס'איז אַ כלל אין תורה, אַז דער חיוב ועונש מיתה קען זיין דווקא ווען ס'זיינען גאַווען עדות (נאָכדעם ווי ס'איז געווען התראה) און נאָר דער חקירה ודרישה פון ב"ד[15]. אפילו ווען תורה זאָגט דעם לשון[16] „מכשפה לא תחי", וואָס כפשוטו מיינט דאָס אַז מ'טאָר ניט דערלאַזן די „מכשפה" זאָל לעבן[17], באַווײַזט אַבער רש"י, אַז דאָס מיינט ניט אַז מ'זאָל הרג'ענען יעדע „מכשפה" וואָס מ'זעט, „אלא תומת בב"ד".

נאָכמער: אפילו ביים ערשטן חטא — חטא עץ הדעת, ביי וועלכן דער אויבערשטער האָט בפירוש געזאָגט אין דער אזהרה צו אדם הראשון[18] „לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות", זעט מען פונדעסטוועגן, אַז אדה"ר איז פאַר זיין עובר זיין ניט באַשטראָפט געווארן מיטן עונש מיתה און מיתה תיכף ומיד, נאָר ערשט נאָך דעם וואָס ער האָט געלעבט ניין הונדערט דרייסיג יאָר.

משא"כ דאָ, ביים חטא העגל, האָט דער אויבערשטער געזאָגט „ועתה הניחה לי וגו' ואכלם" — דער עונש איז מיתה און באַלד נאָכן חטא[19]; און נאָכמער: „ואכלם" מיינט אַלע אידן, אויך די וואָס האָבן ניט געדינט דעם עגל[20] —

15) ופשוט הוא עד כ"כ שאין רש"י צריך לפרשו בכל פעם שנאמר עונש מיתה.

16) משפטים כב, יז.

17) ועפ"ז מובן הטעם שהוצרך רש"י לפרש שם. וראה נח ט, ה־ו. פרש"י שם. ובכ"מ.

18) בראשית ב, יז.

19) ראה פרש"י לקמן לב, כ: עדים בלא התראה במגפה כו' לא עדים ולא התראה בהדרוקן כו'.

20) ראה פרש"י לב, כו. — בנוגע לנשים וילדים

ווי ס׳איז אויך מובן פון דעם ווייטער־דיקן המשך הדיבור „ואעשה אותך לגוי גדול״[21] (און ווי רש״י זאגט[22] „אם כסא של ג׳ רגלים אינו עומד לפניך בשעת כעסך ק״ו לכסא של רגל אחד״)—

וואס אזא עונש קען ניט זיין מצד דער עבירה אליין[23], נאר ווייל ס׳איז „ויחר אפי בהם״ (און דערפאר דער חומר העונש — נאכמער ווי דאס קומט פאר דער עצם עבירה).

און דאס איז געווען טענת משה: „למה ה׳ יחרה אפך — כלום מתקנא אלא חכם בחכם וכו״: ס׳לאזט זיך פארשטיין פאר־וואס עס קומט אן עונש חמור פארן הארבן חטא ע״ז, ובפרט אז דאס דינען „אלקים אחרים״ האט קיין ארט ניט אין שכל צו מיינען אז זיי זיינען עפעס א ממשות ח״ו (און אויך ניט קיין ארט אין מידות, צו האבן א תאוה דערצו)[24], ווי רש״י איז פריער מפרש[25]: „שאינן אלקות אלא אחרים עשאום אלקים עליהם״, איז במילא מובן, אז פאר אזא חטא קומט א עונש חמור:

אבער פון דעם וואס דער אויב־ערשטער האט געזאגט „ואכלם״ — (א) אן ב״ד, (ב) תיכף ומיד, (ג) אלע אידן — איז דאך מוכח, אז דאס איז אן עונש וואס ער קומט ניט נאר מצד (ובהתאם צום חטא פון) די עובדי העגל, נאר דאס איז מצד א חרון אף בשייכות צו דער ע״ז גופא[26].

און דעריבער האט משה געטענה׳ט „למה ה׳ יחרה אפך״ — מצד דעם עגל הזהב — „כלום מתקנא אלא חכם בחכם וכו״: דער עגל איז דאך קיין מציאות ניט אז דאס זאל גורם זיין דעם „מתקנא״ (דעם חרון אף) אין דער ע״ז און דאס זאל ארויסרופן דעם עונש „ואכלם״ אויף אלע אידן און תיכף ומיד.

ה. עפ״ז איז מובן פארוואס רש״י ברענגט דא ניט דעם פירוש וואס ער זאגט אין פ׳ יתרו „ליתן פתחון פה למשה .. וזהו שאמר למה ה׳ יחרה אפך בעמך לא להם צוית וכו״:

דארטן איז רש״י מפרש די הדגשה פון משה׳ס טענה (לויטן פירוש וואס איז נוגע דארט על אתר פון ציווי), אז ס׳איז דא א „פתחון פה״ אפילו פאר די עובדי העגל עצמם, אז אויך זיי זיינען ניט מחוייב כלל קיין עונש צוליבן ציווי „לא יהי׳ לך אלקים אחרים גו״. אבער לערנענדיק פשוטו של מקרא דא — בסיפור כל המאורע, איז מוכח פון דעם לשון „למה ה׳ יחרה אפך גו״, אז די טענה איז ניט אויפן עצם עונש פון די עובדי העגל, נאר אויפן ענין פון „יחרה

להעיר מפרש״י פרשתנו שם, ב „אמר אהרן בלבו הנשים והילדים חסים בתכשיטיהן כו׳ והם לא המתינו ופרקו מעל עצמן״ (בדפוס א׳ „ופרקו של עצמם״. ובדפוס ב׳ — „שעל״). ולהעיר מפרש״י שם, ו.

21) לב, י.

22) שם, יג.

23) בעונש עיר הנדחת (ראה פרש״י פרשתנו שם, כ) נאמר (ראה יג, טז) „הכה תכה את יושבי העיר ההוא גו׳ החרם אותה ואת כל אשר בה ואת בהמתה גו׳״. ויל״ע עפ״י פשש״מ איך הדין באנשים נשים וטף שלא הודחו עמה (ע״ד ההלכה — ראה רמב״ן שם. ובכ״מ). אבל גם שם: א) צ״ל „ודרשת וחקרת ושאלת היטב גו׳״ „שבע חקירות״ (שם, טו וברש״י). ב) נאמר (שם, יח) „חרון אפו״. ואכ״מ.

24) להעיר מיומא (סט, ב) ביצרו׳ דע״ז. אבל ע״פ פשש״מ לא מצינו לכאורה שינוי בזה (שאז הי׳ להם יצה״ר לע״ז). וראה לקו״ש חי״א ע׳ 144 ואילך שבקשו ממוצע במקום משה אלא שאח״כ בא מזה חטא ע״ז.

25) יתרו כ, ג.

---

26) להעיר מלקו״ש חי״ז (ע׳ 206 ואילך) בחרון אף דע״ז (ע״ד ההלכה).

אפר״ בשייכות צו דער ע״ז אליין[27], וכנ״ל בארוכה.

ו. עפ״ז איז אויך מובן וואס רש״י זאגט דאָ די צוויי ענינים „חכם בחכם גבור בגבור״: אין דעם אויבערשטנ׳ס דיבור צו משה „לך רד כי שחת עמך גו״ האָט ער געזאגט „סרו מהר מן הדרך אשר צויתם עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו ויזבחו לו ויאמרו אלה אלקיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים״ — וואס הגם אז די אידן[28] האָבן דאָס טאקע געזאגט, אָבער צוליב וואס ברייגט עס דער פסוק — וואס איז נוגע צום גודל החטא פון „עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו ויזבחו לו״ אז זיי האָבן דערביי געזאגט „אלה אלקיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים״? און עד״ז געפינט מען אויך אין משה׳ס טענה צום אויבערשטן „למה ה׳ יחרה אפך בעמך״ אז ער פירט אויס „אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה״.

נאָר פון דעם גופא איז אַ הוכחה, אז דער חרון אף (דער ענין פון „מתקנא״) האָט געהאָט אַ שייכות (אויך) מיט דעם וואס זיי האָבן געזאגט „אלה אלקיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים״, און אז אויף דעם איז געווען טענת משה „כלום מתקנא״ אין ביידע פרטים פון „חכם״ און „גבור״.

והביאור: אויף צו ארויספירן די אידן פון מצרים און פירן זיי אין מדבר האָבן זיך געפאָדערט צוויי זאכן — „חכמה״ און „גבורה״, אָבער ניט(אָ קיין הכרח פון) עשירות ווי ס׳איז מובן, אז די פרטים פון יצ״מ וכו׳ מיט די נסים ונפלאות זיינען געווען פאָרבונדן מיט גרויס חכמה (ווי זיי דורכפירן)[29] און גבורה (ביים דורכפירן לפועל).

ועוד: דאָס וואס עובדי העגל האָבן געוואָלט הילף וכו׳ איז ניט בנוגע עשירות ווייל ווי רש״י האָט שוין מודיע געווען האָבן זיי שוין געהאָט אַן עשירות מופלגה פון ביזת מצרים און נאָכמער פון ביזת הים[30].

און דאָס האָט משה רבינו געזאגט: „למה ה׳ יחרה אפך״, דער „מתקנא״ אין דעם עגל האָט דאָך קיין אָרט ניט, וואָרום „כלום מתקנא אלא חכם בחכם גבור בגבור״ — דער אמת איז דאָך אַז דער אויבערשטער האָט זיי ארויס־געזומען פון „מצרים בכח גדול וביד חזקה״, און ניט דער עגל ח״ו, די ע״ז האָט דאָך ניט קיין חכמה אָדער גבורה, טאָ ווי איז שייך צו „מתקנא״ זיין אין דער ע״ז!

ז. מ„יינה של תורה״ בפרש״י:

לכאורה דאַרף מען נאָך אַלץ פאַר־שטיין: כאָטש אַז בנוגע דער ע״ז האָט קיין אָרט ניט צו זיך „מתקנא״ זיין, וואָרום „כלום מתקנא אלא חכם בחכם גבור בגבור״, אָבער מצד די וואָס האָבן געדינט דעם עגל און געזאגט „אלה אלקיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים״, איז דאָך לכאורה דאָ אַן אָרט

---

27) ועפ״ז מובן גם זה שלא פרש״י שטענת משה היתה „למה ה׳ יחרה אפך בעמך״ — באותם שלא עבדו העגל וכיו״ב, ועפמש״כ לפנ״ז „שחת עמך — ערב רב שקבלת מעצמך כו׳ הם שחתו והשחיתו״, וככמה מפרשי התורה (ראה ספורנו. אברבנאל (אופן הא׳). אוה״ח. ריב״א. ועוד) — כי ע״ז הו״ל לטעון למה ה׳ יכלה גו׳ וכיו״ב.

28) ראה פרש״י לב, ד. ומסיים „ואח״כ הטעו את ישראל אחריהן״.

29) וכן אמרו לפנ״ז (לב, א) „עשה לנו אלקים אשר יכלו לפנינו״.

30) בשלח טו, כב.

ח״ו פאַרן ענין פון „מתקנא״ — „א־ל קנא״ — אין די עובדי העגל, ווײַאַלד אַז זיי האָבן דאָך געמיינט אַז דער עגל איז אַ „חכם״ און אַ „גבור״.

איז דער ביאור אין דעם:

אַ איד מצד עצמו האָט ניט קיין טעות אין ע״ז[31], ער ווייס אַז דאָס איז נאָר אַז עץ ואבן און ער גיט ניט קיין שום חשיבות צו ע״ז, אפילו ביים עובר זיין אויף דעם חטא, ווארום „גם בשעת החטא היתה באמנה אתו ית״[32], וכמאמר אדמו״ר הזקן: אַ איד ניט ער וויל און ניט ער קען זיין אַפּגעריסן פון אלקות[33]. און דאָס וואָס דער עובד ע״ז האָט געזאָגט „אלה אלקיך ישראל״ איז דאָס נאָר דער־פאַר וואָס „נכנס בו רוח שטות״[34] (און דערפון קומען אַזעלכע רייד), וואָס דער רוח שטות איז אַ באַזונדער זאַך פון דעם אידן אַליין (נכנס בו).

און דאָס איז די טענה פון משה „למה ה׳ יחרה אפך בעמך״ — אויך מצד „עמך״[35], מצד די אידן, דאַרף ניט זיין קיין אַרט אויף „מתקנא״, ווייל מצד מהותם איז ביי זיי אינגאַנצן מושלל צו מחשיב זיין ח״ו די ע״ז אַלס „חכם״ אַדער „גבור״ — און דעריבער איז „כלום מתקנא[36] אלא חכם בחכם גבור בגבור״, און דאָס האָט געפּועל׳ט אַז וינחם הוי׳ גו׳.

(משיחת ש״פ תשא תשל״ב)

---

31) תניא פי״ט.

32) תניא פכ״ד.

33) ראה ד״ה באתי לגני ה׳שי״ת פ״ג. היום יום ע׳ עג.

34) ובמכש״כ משאר עבירות — סוטה ג, א. וראה תניא שם ופכ״ה.

ולהעיר מסנה׳ (קו, א. הובא בפרש״י בלק (כה, ב)): וישתחוו לאלהיהן. כשתקף יצרו עליו (דג״ע).

35) גם אלה שהם כמו (גחלים) עוממות (שער היחוד והאמונה פ״ז).

36) ואף שמצד המעשה והבפועל דעובדי ע״ז הי׳ צ״ל קנאה — י״ל ע״פ משנ״ת באוה״ת בראשית (ריט, ב) „הקנאה שנוגע בהעצמות והעצמיות״, וא״כ נוגע בעיקר מה שבפנימיותם ובעצמיותם.